



Saksbehandler: Sven Oppegaard

Referanser:
MKR 61/08
MKR 31/09

Saksdokumenter:

Høringssvar er avgitt gjennom en digital modul utarbeidet av TNS Gallup vedrørende Hovedgudstjenesten og Dåpsliturgien. Høringssvar er ikke avgitt vedr. Salmeboken og Tekstboken. Høringssvarene kan ikke trykkes ut direkte fra skjemaene.

Med dette følger det profilnotatet som ble godkjent av MKR i mai-møtet, og som har vært delt med enkelte instanser, bl.a. Bispemøtet. Til dette notatet er det nå føyd til et tillegg vedrørende salmene i gudstjenesten. Videre er det tilføyd – for MKRs vedkommende – kopier av de svarene til Hovedgudstjenesten og Dåpsliturgien hvor vi har levert innholdsmessige begrunnelser. Disse svarene er i alt vesentlig de samme som dem som ble presentert for MKR i mai.

Høringssvar - gudstjenestereformen

Sammendrag

Utkast til MKRs høringssvar ble utarbeidet av det utvalget rådet oppnevnte i februar, ledet av Einar Vegge. Det ble lagt frem til foreløpig behandling på rådets møte i mai d.å. Forutsetningen var at endelig godkjenning skal skje på september-møtet.

I mellomtiden har sekretariatet for gudstjenestereformen sendt ut en digital modul som i en viss grad, men ikke helt, svarer til strukturen i de foreløpige svar-modulene (i MS Word).

Nærværende saksdokument er ment å reflektere status i MKRs besvarelse. Det beklages at det bl.a. av tekniske årsaker har vært vanskelig for sekretariatet å legge dette frem tidligere.

Høringsfristen er 15. september. Dersom rådet finner at noen punkter bør revideres eller suppleres, vil dette enda være mulig i en begrenset utstrekning.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd takker høringsutvalget for dets arbeid med gudstjenestevisjonen, og slutter seg til de ulike dokumentene som til sammen utgjør MKRs høringsvar.

Notat fra Mellomkirkelig råd (MKR)
i tilknytning til høringssvaret om gudstjenestereformen
September 2009

I forbindelse med høringen om gudstjenestereformen ønsker MKR å gi nærmere kommentarer til noen av de sakene som er tatt opp i høringssvaret.

1. Økumenikk og enhet

MKR registrerer med stor tilfredshet at ulike økumeniske begrunnelser og momenter vektlegges i høringsdokumentet, og særlig i grunnlagsdokumentet. De mange økumeniske referansene reiser imidlertid en del problemstillinger. Blant annet etterlyser vi klarere prinsipper og kriterier for hvem man ønsker å sammenlikne seg med. Det finnes svært mange forskjellige kirker og liturgiske og gudstjenstlige tradisjoner. Den norske kirkes konfesjonelle tilhørighet, internasjonale engasjement og inngåtte kirkesamarbeidsavtaler tilsier at det er mer saksvarende å sammenligne seg med noen framfor andre.

En del generaliseringer og manglende kildehenvisninger i forslaget Høringsdokument gjør de økumeniske premissene mindre etterprøvbare og nyttige enn de kunne ha vært, siden økumeniske og historiske tilnærminger alltid må avveies mot systematiske og konfesjonelle anliggender av hva som skal være normativt for en liturgisk ordning.

MKR vil understreke at vår kirkes lutherske identitet nettopp innebærer å være økumenisk. Kirkelig enhet utfolder seg både som kontinuitet i historien og som enhet i forhold til andre kirkesamfunn. I tillegg samspiller den med samtidskontekster og med nye erfaringer.

En økumenisk orientert liturgi vil også måtte søke ut mot "det fremmede". Dette kan dreie seg om alt fra integreringstematikk til hvordan man omtaler andre religioner, konfesjoner eller samfunnet. Enhetsidealet viser i denne sammenheng til et tett fellesskap uten grenser mot omverdenen – et fellesskap som ikke konstitueres av grenser, men av et sentrum. Å få gjenspeilet dette i det liturgiske språket er et kunststykke, men også en nødvendighet.

Forslaget gir inntrykk av å være basert på en tenkning langs disse linjene. Men hvordan dialektikken mellom tradisjon og kontekstualitet legges best til rette for i gudstjenesteordninger, fortjener mer drøfting og større nyansering i det prinsipielle materialet.

Det kirkelig embete er i vår kirke ment å ivareta enheten i gudstjenesten, og dermed i menigheten på en særskilt måte. Høringsdokumentet gir inntrykk av at flest mulig personer fra det lokale mangfoldet skal være synlig representert og aktive i gudstjenestens forløp. En mulig konsekvens av dette kan bli at omsorg for mangfoldet går på bekostning av fokus og klarhet i liturgien. Gode ønsker om at ingen skal føle seg glemt, tilsidesatt eller nedvurdert kan lett føre til flere diskusjoner og spenninger lokalt enn det som er ønskelig når det gjelder representativitet og synlighet i gudstjenestene.

Et vesentlig luthersk perspektiv på gudstjenesten, forankret i Confessio Augustana, er at menighetens mangfoldighet, ved hjelp av liturgien skal bli ett ved ordet og sakramentene. Nettopp i en tid med betydelig pluralisering i samfunnet er dette en viktig sak å ivareta. Det kirkelige embete er ment å avhjelpe kirken fra byrden med å representere det mange lokale interesser og grupper, for at enheten kan være mest mulig forankret i Kristi nærvær ved

nådemidlene. Menigheten gir derfor visse personer, som vigsles til formålet, et mandat til den offentlige gudstjenesteledelse. Den tjenesten utøves på alles vegne, med de midler som i prinsippet hører alle til. Luther brukte aldri tanken om det allmenne prestedømme til å relativisere betydningen av at noen velges særskilt til tjenesten med ord og sakrament i menighetens ordinære, offentlige gudstjenesteliv.

2. Fellesskapet og det hellige rommet

MKR stiller seg positivt til reformens engasjement for styrket menighetsdeltakelse i gudstjenestelivet. Det er derfor viktig at gudstjenesten ikke får karakter av forestilling som kan passivisere og gå på bekostning av dens fellesskapskarakter. Samtidig er det viktig at betoningen av *fellesskapet* som åndelig virkelighet ikke fremheves ensidig på bekostning av synet for *det hellige rommet*. En kan for tiden se motreaksjoner mot de senere årtiers sterke fokusering på det sosiale fellesskapet i gudstjenestesammenheng. Kirkerommets karakter som hellig rom betones nå i større grad. MKR registrerer, og støtter, det som er anført om alteret i høringsdokumentet (s. 28f.) Det er imidlertid viktig at gudstjenesten utformes på en måte som samspiller med kirkerommet som vigslet rom. Det er viktig å ikke svekke muligheten for opplevelse og tolkning av det hellige som en virkelighet utenfor det menneskelige.

3. Inkludering og stedegenhet

Det bærende idealet i høringsdokumentet er at søndagens gudstjeneste skal være for *alle*. Og med det menes først og fremst alle som bor på stedet, uansett alder, kjønn, etnisitet osv. Dette er et prisverdig program, siden det hører med til den kristne menighets egenart at den er integrerende i forhold til gitte sosiale forskjeller. Og siden det nettopp er i den gudstjenstlige sammenheng at det som konstituerer den gudgitte enheten i Kristus (d.v.s. nådens midler) forvaltes og deles, er det meget viktig at menighetens gudstjeneste feires på en slik måte at den oppfattes og oppleves som inkluderende. MKR vil i denne sammenheng berømme høringsdokumentets tydelige visjon om et mer inkluderende språk.

Men det er likefullt viktig for MKR å påpeke noen kritiske sider ved høringsdokumentets ideal om inkludering. For det første kan man spørre seg om ikke forslaget i for stor grad baserer seg på en modell om lokalmenigheten som homogen og nasjonalkirken som heterogen. Geografiske lokalmenigheter (parokier) har aldri vært homogene størrelser, verken i Norge eller andre steder, og er det enda mindre i dag enn tidligere.

Forslaget legger opp til at gudstjenesten skal legges opp i forhold til stedegenheten. Dette er en viktig, men vanskelig målsetting. På den ene siden er alle gudstjenester stedegne på den måten at de feires – stort sett – av mennesker som bor på stedet innenfor et visst område. Historiske, sosiale, geografiske, næringsmessige og kulturelle faktorer er alltid med på å prege på menighets gudstjenesteliv. Og de som har ansvaret i lokalkirken må vise positiv respekt for dette.

Selvsagt er det viktig at arbeidet med lokale gudstjenester tar hensyn til behov og ønsker innenfor forskjellige aldersgrupper, og at diakonale hensyn alltid tas med. MKR vil her særlig understreke behovet for at liturgi prosessene lokalt må være inkluderende også i et flerkulturelt perspektiv. Det bør for eksempel vurderes om menigheten der det ligger til rette for det kan ha egne gudstjenester, eventuelt bønner eller enkeltsanger på andre språk enn norsk i den vanlige gudstjenesten, for på den måten å bære med seg elementer fra det verdensvide kirkefellesskapet.

Men det må samtidig vises forsiktighet med å definere stedegenhet ut fra spesielle former for engasjement, evner eller særinteresser som måtte gjøre seg gjeldende i lokalsamfunnet eller blant de aktive i menigheten. Og ikke minst må det vises tilbakeholdenhet med å tenke at jo mer særskilte ønsker og idealer tas inn i gudstjenesten, jo mer blir gudstjenesten egnet for "alle".

Med det mønsteret for kirkegang som har vært konvensjon for de fleste i Norge gjennom alle år (d.v.s. med ujevn frekvens), kan det være grunn til å tro at integreringen kan bli bedre ivaretatt gjennom en viss differensiering i mønsteret av gudstjenester. MKR etterlyser derfor forskjellige, spesifiserte typer gudstjenester i Forslaget, med egne utskrevne ordninger både m.h.t. liturgisk karakter og innenfor kirkeårskalenderen. (Se punkt 3.)

Også innenfor disse ordningene vil det kunne være ulike lokale grunnordninger. På den måten vil det totale gudstjenestemønsteret kunne få større total bredde enn tilfellet vil være med utgangspunkt bare i én for "hovedgudstjeneste". At den foreslåtte utskrevne ordningen er nummerert med (I) tyder på at flere var tenkt. At dette imidlertid ikke er gjennomført er en stor svakhet med Forslaget. Lokalmenigheten utfordres dermed til å pakke alle hensyn – som Forslaget selv fokuserer på – inn i én forpliktende, lokal grunnordning. En slik utfordring har vår kirke aldri stått overfor, og gir et snevert og feilaktig inntrykk av hva lokalt gudstjenestearbeid skal handle om.

4. Syndsforståelse og menneskesyn

MKR ser behovet som kommer til uttrykk i høringsdokumentet om å frigjøre seg fra en individualistisk og moralistisk syndsforståelse, og i stedet bidra til at mennesker møtes på en ikke-avvisende og relevant måte i gudstjenesten. Menneskers møter med Gud er vanskelige å sette på en formel, og samlingsbønnene bør reflektere inn livets og gudsforholdets mange fasetter ved både å artikulere livets alvor, menneskets forhold til Gud og gleden over å være skapt.

En delvis mangel av disse aspektene har ført til at mange har oppfattet dagens syndsbejennelse som undertrykkende eller lite relevant, noe som igjen har resultert i et motsetningsforhold mellom å lovprise skaperen og å møte Gud også som et syndig menneske. Dette har vært uheldig. Men en mer nyansert tale om menneskets forhold til Gud bør heller ikke resultere i at den syndsbejennende og selvransakende dimensjonen utelates i begynnelsen av gudstjenesten. Det er ikke ønskelig å gå fra en ytterkant til en annen.

Dagens syndsbejennelse samt noen av de foreslåtte samlingsbønnene i høringsdokumentet synes å gi uttrykk for en syndsforståelse som for ensidig fokuserer på menneskets *gjerninger*. Det er viktig at liturgien gir uttrykk for en syndsforståelse som ikke først og fremst er moralistisk, men som uttrykker en luthersk forståelse av menneskets posisjon i forhold til Gud, på et religiøst og eksistensielt plan. Synd handler ikke (bare) om gjerninger, men om hvordan mennesket har vendt seg bort fra Gud, og denne posisjonen bør kunne uttrykkes eksistensielt treffende og sjelesørgerisk ved inngangen til gudstjenesten. At høringsdokumentet i tillegg legger vekt på å omtale strukturell og kollektiv synd, er positivt.

Et viktig anliggende i vår tradisjonelle høymesseliturgi har vært det som skjer når et menneske trer inn i helligdommen og møter Gud: å ransake seg selv og bekjenne sin synd før en går videre til lovsang og bejennelse. En samlingsbønn som inneholder adekvate ransakelsesmotiver (for eksempel Salme 130), og artikulere livsalvoret og menneskets posisjon ovenfor Gud, vil på en bedre måte enn det som foreslås i Forslaget motivere og

begrunne kyrieropet. MKR vil sterkt anbefale at det utarbeides samlingsbønner i tråd med dette. Det innebærer imidlertid ingen motsetning mot å la syndsbekjennende eller selvransakende bønner også få plass i forbønnsdelen senere i gudstjenesten.

5. Trinitarisk gudsforståelse

MKR er tilfreds med at Forslaget legger vekt på å la den trinitariske gudsforståelsen komme til uttrykk i liturgien. Dette er i samsvar med den økumeniske utvikling, og gir rom for et rikere, mer omfattende, og mer dynamisk gudsbilde i gudstjenstlig sammenheng.

Denne saken har også relevans for tilstrebelser av inkluderende språk. MKR slutter seg til tilbakeholdenhet med liturgisk bruk av "Herren" som gudsmetafor. Men når "Faderen" er forsvunnet fra prefasjonene, blir de trinitetsteologiske referansene uklare. Når Forslaget bruker ordet "Gud", er det uklart om det refereres til den treenige Gud eller til den første person i guddommen. Dette er et viktig punkt som må bearbeides grundig i materialet. MKR vil støtte bruk av flere gudsmetaforer, også eksplisitt feminine, i tillegg til det trinitariske Fader, Sønn og Hellig Ånd. Men MKR er kritisk til en konsekvent omtale av Treenigheten gjennom innskrenkende, funksjonstildelende attributter (for eksempel "skaperen, frigjører, livgiveren").

MKR stiller seg også positivt til at en epiklese er kommet inn i nattverdbønnen. Epiklesen er imidlertid formulert forskjellig i de forskjellige alternativene. Åndens gave som en ber om, har ulik "retning", noe som må rettes opp. Bønnen om Den hellige ånd må gjelde både menigheten og nattverdens elementer (cf. anmerkningen under 124, punkt c.), og bør ikke rettes mot "hele skaperverket". At epiklesebønnen er plassert etter verba må ikke forstås dit hen at epiklesen er det egentlig konstituerende element i nattverdinnstiftelsen. (Limaliturgien har som kjent epiklese både før og etter). Når det gjelder innstiftelsen av nattverden i gudstjenesten, er nattverdbønnen en helhet. For spesielle tilfeller hvor innstiftelsen må være kort, bør det vurderes – av både trinitetsteologiske og økumeniske grunner – om ikke innstiftelsesordene bør ledsages av en kort epiklese.

6. Plassering av prekentekest og trosbekjennelse

Dersom prekenen ikke skal innledes med lesning av prekentekest er det viktig å unngå at prekenens karakter av tekstutleggelse reduseres. Selv om prekenen kan forholde seg til alle lesetekstene, er det viktig at prekentekest er den som spesielt skal utlegges. MKR er dessuten kritisk til at salmen etter prekenen er tatt ut. Det vil kunne endre prekenens karakter dersom den alltid skal ende ut i en bekjennelse av troen. En slik tett kobling vil kunne oppleves problematisk for både forkynner og menighet. For forkynner vil det være en utfordring i og med at det lett vil legge restriksjoner på prekenens karakter dersom den alltid skal ende direkte ut i en bekjennelse av troen. For menigheten vil det være en utfordring å alltid måtte respondere på prekenen umiddelbart med trosbekjennelsen, fordi dette kan tolkes som en ubetinget tilslutning til prekenens innhold. MKR er av den oppfatning at trosbekjennelsens plassering i noen grad kan være fleksibel, men da med ovennevnte plassering som hovedregel. (Dessuten vil trosbekjennelsen i mange gudstjenester komme under dåpen.)

Vi foreslår derfor at prekenen som normalordning skal etterfølges av – og akklameres ved – en salme eller annen felles sang. Dette vil være i tråd med ordningen i Den amerikanske lutherske kirken (ELCA, 2006) hvor prekenen etterfølges av "Hymn of the day", svarende i sak til den gamle gradualsalmen hos oss. Deretter kan trosbekjennelsen følge. Denne vil da komme etter prekenen, i tråd med økumenisk skikk i dag, men uten å gi et feilaktig inntrykk av at trosbekjennelsen er, eller skal være, en direkte konklusjon på prekenens innhold.

7. De mange valgmulighetene

Gjennom det store stofftilfanget i Forslaget og de mange flere valgmulighetene fremfor dagens liturgiske ordninger styrker erkjennelsen av at hver gudstjeneste må tilrettelegges etter kirkeåret og anledningen. Men det er viktig å være klar over, og ha et realistisk forhold til, hvor mye Forslaget vil kreve av prester, kantorer og andre involverte. På dette stadiet gjør stoffmengde at det er svært krevende å forholde seg til utkastet som en helhet. På grunnlag av de vide rammene som utkastet setter, er det mulig å feire gudstjeneste på svært mange forskjellige måter – både som svært formelle ("høykirkelige"), og mer uformelle ("lavkirkelige") gudstjenester. Et spørsmål som må vurderes er om de mer ordinære gudstjenestene, som ikke utmerker seg i den ene eller den andre retning, får dårligere vilkår, og kommer i økt klemme mellom gudstjenester i ressurssterke menigheter.

Gudstjenestereformen *kan* føre til polariseringer i kirkens gudstjenesteliv, noe MKR vurderer som sterkt uønsket. Store variasjoner kan også vanskeliggjøre mulighetene for *gjenkjennelse*, både når man beveger seg fra en menighet til en annen, og mellom kirkesamfunnene. Som et generelt synspunkt vil derfor MKR hevde at valgmulighetene bør strammes noe inn. Men vi vil også understreke betydningen av at det i tiden som kommer utarbeides utskrevne ordninger for flere gudstjenestetyper hvorav høymessen er én, og hvor alternativene er strammet inn.

8. Ordo, høymesse og flere utskrevne ordninger

Høringsdokumentet legger stor vekt på ordo som generell struktur for alle gudstjenester, men anvender det i en annen betydning enn det som er vanlig i liturghistorisk sammenheng, hvor begrepet er knyttet til messen (dvs. nattverd-gudstjenesten). MKR vil understreke at gudstjenestens ordo, rett forstått, ikke bare er "rammeverk", eller noen faste former, men er overlevering av en levende arv med elementer som er bærere av selve den apostoliske tradisjon.¹

Messen – altså gudstjeneste med nattverd – har en helt sentral plass i den gudstjenstlige overlevering. Liturgisk sett er messen og dens ordning den linjen vi kan følge gjennom hele kirkehistorien. Det er derfor oppsiktsvekkende at forslaget til hovedgudstjeneste på den ene siden legger så stor vekt på ordo med dens fem komponenter, og samtidig setter en stjerne ved nattverden, som betegner at dette er et ledd som ikke nødvendigvis behøver å være med. Forslaget foretar her en manøver som er både liturgisk og økumenisk ugjennomførbar. MKR vil derfor sterkt understreke betydningen av at betegnelsen høymesse beholdes for hovedgudstjeneste med nattverd.

Den brede liturgiske tradisjon omfatter en rekke forskjellige gudstjenester som hver har sin ordning. Innføringen av begrepet "hovedgudstjeneste" kan tilsløre dette mangfoldet. I tillegg til flere utskrevne ordninger for messe (for høytidsdager, skjærtorsdag, familiemesse, dåpsmesse, thomasmesse osv.) bør det også utarbeides "ordines" (og tilhørende lokale

¹ Her er det god grunn til å peke nettopp på den felleskirkelige betydningen tradisjonens "elementer" er tilkjent, med tilslutning til Det annet Vatikankonsil, i den nyeste rapporten fra den internasjonale katolsk-lutherske dialogkommisjon, *The Apostolicity of the Church* (2006), og da særlig del 2: "Apostolic Gospel and Apostolicity of the Church". Her beskrives den rolle tradisjonselementene har spilt - og spiller - i kirkens liv som bærere av den apostoliske troslevering. Fra luthersk side blir det påpekt at det betydningsfulle ikke bare er disse elementenes tilstedeværelse som sådanne, men også hvordan de er konfigurert i forhold til hverandre, og da spesielt nådemidlenes spesielle betydning innenfor tradisjonens helhetsbilde.

grunnordninger) for andre gudstjenester, som en videreutvikling av de gjeldende gudstjenestebøkene i vår kirke.

Flere utskrevne ordninger er viktig ut fra reformens eget ønske om økt fleksibilitet, valgfrihet og lokal stedegengjøring. Dersom den foreslåtte ordning for "hovedgudstjeneste" alltid skal være utgangspunkt og hovedramme, og menigheten så skal vedta én lokal grunnordning knyttet til denne, vil resultatet bli en uønsket innstramning av gudstjenestemønsteret som igjen vil virke kontraproduktivt i forhold til inkluderingen. I tillegg mener MKR at flere utskrevne ordninger vil bidra til en nødvendig sikring av konsistens og kvalitet ved de lokale grunnordningene.

9. Arbeidet med lokal grunnordning

I veiledningen heter det: "Den lokale gudstjenesten blir til i menighetens fellesskap. Derfor er det nødvendig at hele fellesskapet blir involvert i å skape en lokal gudstjenesteordning. Hver menighet har ansvaret for å sette opp en Lokal grunnordning som styrer gudstjenestelivet i menigheten..." (Liturgi, s. 16). Det henvises her til "Veiledning til Lokal grunnordning" (Liturgi, s. 58-61).

Det er påfallende - og nokså vanskelig å forstå - at et forslag til fornyelse av gudstjenestelivet med stor vekt på fleksibilitet, legger opp til det som må oppfattes som én grunnordning med en rekke enkeltvedtak bygget inn. Selv om denne grunnordningen skal gjøre det klart hva som skal være fast og hva som kan variere, skal den gjelde for alle (eller de fleste) gudstjenester. "Den danner grunnlag for det faktiske gudstjenestelivet i hver enkelt menighet, særlig knyttet til menighetens hovedgudstjenester. Den skal ha bestemmelser om hvordan gudstjenesten skal feires, eks. hvor i gudstjenesten dåpen skal komme, hvilke syndsbekjennelser som kan lyder, hvilke nattverdordninger man vil ha osv. [...] Gudstjenester ved spesielle dager som konfirmasjonstidens gudstjenester, Bibeldagen, Skaperverkets dag osv. utarbeides også på grunnlag av denne ordningen." (Liturgi, s. 58).

Listen over saker hvor den lokale grunnordningen skal inneholde vedtak, står i forslaget på s. 60-61, og inneholder 23 enkeltpunkter. 7 av disse punktene har å gjøre med bruken av kirkerommet, handlingers hyppighet og medvirkendes roller, mens de resterende 16 fastsetter normalordninger og retningslinjer for enkeltpunkter hva selve liturgien angår. Det er særlig disse siste 16 punktene som gjør det vanskelig å forstå hva som ligger i begrepet "Lokal grunnordning" sett i lys av hovedperspektivet på gudstjenestereformen. En vedtakssamling av denne typen er eksplisitt ment å skulle danne ramme for hele det lokale gudstjenestelivet. Den skal foreligge som et formelt dokument fra menighetens side i biskopens arkiv, og dens forpliktende karakter for prest, kantor og andre ansatte er klart formulert. Her står det også hvordan menigheten skal forholde seg dersom ansatte ikke etterlever ordningen. (Liturgi, s. 60).

Den lokale gudstjenesteordningen beskrives her i formelle og bindende kategorier som lett kan oppfattes å stå i kontrast til de måtene formålet med revisjonen er beskrevet på. Selvsagt begrunnes det hele med at det er menigheten som skal ha den største myndigheten, ikke sentrale bestemmelser. Men faktisk skal grunnordningen inneholde så mange bestemmelser for hele gudstjenestelivet at en må spørre seg om dette egentlig er den beste måten å sørge for god liturgisk orden på. Innføringen av Lokal grunnordning kan virke både innsnevrende og vanskelig for en menighet å komme frem til på en harmonisk måte.

Etter vårt syn vil utfordringene lokalt bli klarere og lettere å forholde seg til – både for menighetene, offentligheten og våre økumeniske partnere – dersom det blir laget flere utskrevne ordninger, med færre stjerner og alternativer enn den nåværende ”Utskrevet ordning I”. (Se ovenstående punkt 8.) Menighetene vil da naturlig bli bedt om å lage en lokal grunnordning for hver av disse. Dette vil gjøre det mulig å anvende en større del av de alternativene som nå foreligger, blant annet musikalsk, og dermed gjøre det lettere for menighetene å arbeide seg frem til et bredt og differensiert mønster hvor alternativer ikke behøvede å bli satt opp mot hverandre.

TILLEGG:

Noen kommentarer vedrørende salmene i gudstjenesten (MKR avgir ikke eget høringssvar om salmebokforslaget)

Mellomkirkelig råd vil understreke salmesangens betydning i norsk gudstjenesteliv. Salmesang er en sentral måte å delta i gudstjenesten på for menigheten. Siden et av reformens uttalte formål er å styrke menighetens deltakelse, vil det være viktig å videreføre nettopp salmesangens sentrale plass og mengde i de nye gudstjenesteordningene.

Menigheter, bispedømmer og Dnk sentralt har ulike samarbeidsavtaler med forskjellige kirker rundt om i verden. Samarbeidsavtalene med de lutherske kirkene i Sør Afrika, Brasil og Jordan/Det Hellige Land er nasjonale avtaler, og står på mange måter i en særstilling. Salmebokforslaget viser dessverre lite av det sangstoffet (salmer og liturgiske ledd) vi har fått fra disse landene, og som har vært i bruk i mange gudstjenester i Dnk i mange år. En ny salmebok kan med fordel inkludere flere salmer fra søsterkirkene til Den norske kirke. En del utenlandske salmer, spesielt fra Storbritannia, er inkludert, men utvalget fra land i Sør er lite. Uansett hvilke land salmene kommer fra bør det vurderes å trykke et vers på originalspråket til hver salme, eventuelt parallelltekst til hele salmen.

Deltakelse forutsetter gjenkjennelse, og Mellomkirkelig råd er derfor positive til at sjangerbredden er utvidet i det nye salmebokforslaget. Imidlertid blir det viktig for menigheten å spørre seg om hvem som skal kjenne seg igjen. Flere sanger og salmer fra den verdensvide kirke vil for eksempel kunne være positivt for inkluderingen av innvandrere i norske menigheter. Sanger og salmer som innvandrere har med seg fra sine hjemkirker bør kunne presenteres og brukes i norske menigheter fra tid til annen. Bruken av liturgiske melodiledd fra økumeniske sammenhenger og andre kirker vil være en måte å skape gjenkjennelse i forhold til den verdensvide kirke.

Kopi av noen enkeltsvar avgitt av MKR til høringsspørsmålene

HOVEDGUDSTJENESTEN

Er det sider ved deres grunnleggende forståelse av gudstjenesten som Forslagets visjon ikke fanger opp og uttrykker?

Den overordnede visjon om gudstjenesten som møtested gjør at gudstjenesten grunnleggende blir forstått sosialt. Forslaget betoner videre det sosiale aspektet i måten en søker å virkeliggjøre kjerneverdiene fleksibilitet, involvering og stedegengjøring. MKR ønsker å bekrefte Ungdommens kirkemøtes opprinnelig ønske om å møte et åpent gudstjenesterom, der en kan ta sitt liv inn i gudstjenesten. På dette feltet gjennomfører Forslaget viktige anliggender.

Likevel ser MKR noen betenkelige trekk ved at gudstjenesten først og fremst får fellesskapsbekreftende karakter. At gudstjenesten styrker og bekrefter menigheten som fellesskap er bra, men vi mener Forslaget underkommunerer selve møtet med den hellige Gud i ordet og sakramentene, og de impulsene dette kan gi til forandring, utfordring og nyskaping.

En sterkere evangelisk-luthersk betoning av gudstjenesten som samling om "det hellige nærvær" i gudstjenesten, gjennom nådemidlene, kunne gi grunnvisjonen om gudstjenesten som et møte, mer dynamikk. Guds tiltale gjennom forkynnelsen, er et formende element i alle sidene ved gudstjenesten forstått som møte. Det finner vi ikke tilstrekkelig vektlagt slik visjonen utmyntes i forslaget.

Dersom det utfordrende elementet i gudstjenestefeiringen blir underbetont, kan det kirkelige ansvarlige fellesskapet bli borte. Kirken er kalt til ansvar og sendt til verden med evangeliet om Guds barmhjertighet. Den misjonale dimensjonen ved gudstjenesten bør derfor komme vesentlig sterkere frem i det endelige materialet.

Det er også en manglende tydelighet på at vi i vår gudstjenestefeiring er sammen med den verdensvide kirke. Vår lutherske identitet er en grunnleggende åpen identitet – det innebærer at vi er del i den ene verdensvide Jesu Kristi kirke, og gir oss del i et Kristusfellesskap som overskrider grenser. Forslaget er som nevnt tydelig på individnivå og i fokus på medmenneskelighet. Men det er relativt utydelig på den globale kirkeforståelsen.

Hvordan vurderer dere forholdet mellom tradisjon og fornyelse i Forslaget?

Det opereres i høringsspørsmålet med et problematisk tradisjonsbegrep – tradisjonen er tenkt statisk. Vi vil hevde at tradisjon er i stadig bevegelse – i overlevering og fornyelse. Tradisjon og fornyelse er ikke først og fremst en spenning, men utgjør en indre, skapende dialektikk. Forklaringen av dette bør forbedres. Det handler om å ta den hermeneutiske forutsetninger på alvor.

Det er ikke klart hvor tradisjonsstoffet oppfattes å bli hentet fra. Fornyelse skjer også gjennom innhenting av tradisjonsstoff. Fornyelse søkes gjennom involvering. Men hvem involveres? Og på bekostning av hva/hvem?

Hvordan vurderer dere Forslaget med tanke på "å kommunisere evangeliet i vår tid"?

Det er gjort et bevisst arbeid med språk for å unngå et belærende gudstjenestespråk, det er arbeidet for et åpnere og enklere bønnespråk. Det er positivt. Men språket er stedvis så enkelt at det mister substans. Forslaget reflekterer påfallende lite om forkynnelse i gudstjenesten. Gudstjenesten må formes slik at den verbale evangelieformidlingen blir styrket.

På hvilke punkter mener dere at Forslaget er mest forskjellig fra dagens gudstjenesteordning?

Forslaget legger opp til mange likestilte varianter. Det finner sted en omfattende deregulering, som går på bekostning av en tydelig helhetstenkning.

Forståelsen av ordo er problematisk. Ordo reduseres til en slags "dagsorden" uten klar begrunnelse og substans. De mange valgmulighetene reduserer også muligheten for gjenkjennelse, både fra sted til sted og økumenisk/internasjonalt.

Mens dagens gudstjenestebøker inneholder ordninger for flere typer gudstjeneste, samles nå alt i én "hovedgudstjeneste". Dette er ikke tilfredsstillende. Det må utarbeides flere ordninger, og alternativene må grupperes på en naturlig måte i forhold til disse.

Hvordan påvirker disse endringene den totale gudstjenesteopplevelse og gudstjenesteforståelse?

Opplevelsen kan bli en helt annen. Lokalt tilpassede gudstjenesteordninger skaper potensial både for et inkluderende fellesskap og et eksklusivt/ensrettet fellesskap som stenger ute. Det blir enda viktigere enn før å skille mellom forestilling og reell deltakelse. De profesjonelle, de som kan, vil lett dominere og ekskludere. Forslagets helhetstenkning forutsetter en homogen menighet med én vedtatt lokal ordo for hovedgudstjenesten. Dette er sårbart både i forhold til det faktiske lokale mangfoldet og i helhetlig gjenkjennelse. Det er sterkt beklagelig om mengden sang og musikk reduseres.

Nevn eventuelle punkter i Forslaget der handlingskarakteren ytterligere bør styrkes:

Forslaget er stort sett bra på dette punktet, men det kan også risikere å passivisere menigheten. Bra med en gudstjeneste som involverer kropp og handling. Men perspektivet av Gud som subjekt i gudstjenesten må ikke reduseres. Handlingen i gudstjeneste er handling i det hellige rom og i Guds spesielle nærvær. Dette kvalifiserer alle handlinger i gudstjenesten som uttrykk for kommunikasjonen mellom Gud og mennesker.

Er dere enige eller uenige i den struktur som preger Forslaget?

Nei. Behovet for variert gudstjenestefeiring og for felles struktur er begge viktige hensyn som gudstjenestereformen må ivareta. Likevel: Nei. Den måten ordo-tenkningen er utformet på, med så mange variasjonsmuligheter innenfor en og samme gudstjenesteform, gjør at strukturelementene neppe kan makte å skape tilstrekkelig gjenkjennelse. Grepene for å få det til er ikke godt nok. Begrepet "ordo" spiller en sentral rolle i forslaget, som fellesnevneren for gudstjenestelivet i Den norske kirke som skal skape gjenkjennelse. Slik begrepet brukes er det imidlertid problematisk, fordi det er svakt innholdsbestemt. Det er nødvendig å reflektere mer innholdsmessig over de elementene som må være felles og binde gudstjenestelivet sammen.

Det er en spesiell utfordring å rydde opp i bruken av messebegrepet. Messe er en gudstjeneste med nattverd.

MKR vil sterkt anbefale at forståelsen og beskrivelsen av ordo forandres, slik at stjernen som indikerer et frivillig ledd, fjernes fra nattverden. Dersom det skal holdes andre former for gudstjeneste, uten nattverd, bør de ha sine egne ordines i det nye gudstjenestematerialet (jfr. ovenstående punkt a).

MKR ber innstendig om at arbeidet med flere utskrevne ordninger, både innenfor ordo (forstått som nattverd-gudstjeneste) og andre typer gudstjeneste – både som hovedgudstjeneste og ved andre anledninger – kommer i gang så raskt som mulig. (Se vedlegg til MKRs høringsuttalelse.) Den foreliggende utskrevne ordningen kan gjøres enklere og klarere. Menighetene i landet bør blir orientert om et slikt forestående arbeid, slik at de i første omgang begrenser sin innsats med lokal grunnordning til det mest nødvendige.

Det vises for øvrig til det som er skrevet i MKRs profilnotat punkt nr.8 "Ordo, høymesse og flere utskrevne ordninger."

I hvilken grad er Forslaget preget av disse kjerneverdiene?

Det er viktig at disse kjerneverdiene anvendes nettopp med henblikk på tilretteleggelse, og ikke som tilstrekkelige, bærende prinsipper for kirkens gudstjenesteordninger. Kjerneverdiene kan også synes å forutsette et karikert bilde av dagens faktiske gudstjenesteliv i Dnk. Hver enkelt kjerneverdi er bra, men må balanseres mot deres motsvarighet. Gudstjenesten er ikke utelukkende menneskers handling. Den forutsetter at Gud er den egentlig handlende.

En kan komme til å fremmedgjøre spesielt den sporadiske gudstjenestedeltaker gjennom "de aktives" involvering. Å ta vare på tanken om at presten representerer hele fellesskapet kan fungere vel så inkluderende.

Mener dere at det skulle vært flere eller færre valgmuligheter på et eller flere områder?

Det er ikke antallet som er avgjørende, men beskrivelsen av alternativene. Problemet er ikke mange alternativer, men at felleselementene blir for få. Noen alternativer bør derfor ha mer normerende status enn andre. Vi bør tenke i retning av én del med ordninger og én del som en skatteboks. Noen mønstre kan lett etablere seg om normalordning uten at det var tenkt slik.

Det er grunn til å problematisere forslaget's tolkning av hva stedeengjøring innebærer. Viktig å være klar over at lokalsamfunn ikke er homogene (jfr. MKRs profilnotat som vedlegg til denne høringsuttalelsen).

Til tross for det store tilfanget av liturgisk materiale og valgmuligheter, er det likevel en betydelig risiko for at den enkelte grunnordning som vedtas lokalt kan innebære nokså stramme ordninger for gudstjenestefeiring. Materialet er til dels så åpent presentert at det er vanskelig å få tilstrekkelig veiledning for hva som form- og innholdsmessig passer sammen, på hvilke steder liturgien kan åpne for fleksibilitet og på hvilke steder den bør være fast og gjenkjennbar.

De økumeniske kirkefellesskapet har lært noe om hvor viktig det er for andre kirker hvordan liturgien er formulert. Troens lov er bønnens lov – det dreier seg om kirke's tro gjennom tidene. Teologisk dybde er knyttet til de liturgiske tekster og liturgisk praksis. Den store fleksibiliteten det legges opp til, kan føre til at kirken ikke får det beste. Vi kan ikke flytte byrden med å skaffe kvalitet over til den enkelte menighetsstab og menighetsråd. Det store kirkefellesskapet må ta ansvar for å veilede den enkelte prest menighet.

Resultatet av fast grunnordning kan bli mindre fleksibilitet i den enkelte gudstjeneste enn det som er tilfelle i dagens ordning. Ungdommens kirkemøte ønsket opprinnelig en fleksibilitet i den enkelte gudstjeneste som åpnet for at ungdom kunne bidra med sitt eget. Resultatet av reformen kan bli at den store fleksibiliteten på planleggingsstadiet for lokal grunnordning har gått tapt på veien til den faktiske gudstjenestefeiringen.

Menighetene med sammensatt stab og sammensatt råd stilles overfor meget store utfordringer for å innfri egne og andres forventninger.

Et involverende gudstjenesteliv handler bl.a. om menighetens muligheter til å gi respons underveis, slik at gudstjenesten fremstår som en ekte dialog mellom liturg og menighet. Eksempel: L: I Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn. M: Amen
I hvilken grad fremmer Forslaget den form for involvering som en slik dialog handler om?

Nei. Akklamasjonselementet i gudstjenesten ivaretas også på andre måter, bl.a. gjennom salmesang. Viktig å ikke nedtone salmesangen nettopp som akklamasjon, for eksempel som tilsvarende til forkynnelsen.

Hvilke spørsmål må avklares for at eventuelle spenninger [i prostiene] skal bli så små som mulig?

Det må avklares på hvilke måter prester og kirkemusikere skal forventes å forholde seg til de ulike forventningene som følger av forskjellige lokale grunnordninger. Utfordringene knyttet til de vide tjenesteområdene kan, som anført i spørsmålet, skape spenninger. Men de kan også resultere i at prester og kantorer reduserer sitt personlige engasjement og sin kreativitet i tjenesten. Dette kan igjen føre til yrkestretthet og passivisering i gudstjenestefelleskapet.

Hvordan kan man løse den konkrete utfordringen ulike lokale grunnordninger representerer for prester / kirkemusiker ansatt i prostedistrikt og prostiprester/vikarer?

Det er vanskelig å besvare dette spørsmålet. Kombinasjonen av prostibaserte tjenesteområder og potensielt store variasjoner mellom menighetene kan føre til utfordringer som må forstås og bearbeides grundig innenfor prosti-enhetene.

[Kommentar vedrørende gjenkjennelse:]

Det er viktig at dette området blir forstått og behandlet for enkelt. Gjenkjennelse av egne livserfaringer er i seg selv en kompleks sak, og den arter seg forskjellig fra individ til individ. Enkle referanser til dagliglivet skaper ikke nødvendigvis gjenkjennelse på dypere nivå. Generelle og/eller banale referanser kan også oppleves som nedverdiggende bås plassering. Det viktigste i en gudstjeneste er heller ikke at liturgien skal skape gjenkjennelse, men erkjennelse, klargjøring og forsoning. Den prosessen skjer ikke nødvendigvis gjennom beskrivelser myntet på gjenkjennelse, men i møtet med gudstjenestens helhet og ikke minst evangelieforkynnelsen.

Det kan med fordel arbeides mer både med innholdet og den språklige stilen i bønnene, slik at fremføringen av liturgien oppfattes gjennomgående godt både av deltakere og liturger over lengre tid.

Forslaget benytter seg av moderat kjønnsinkluderende språk.

Gi eventuelle eksempler på endringer som dere verdsetter eller misliker:

Det er godt å unngå bruken av "Herren". Men når "Faderen" er forsvunnet fra prefasjonene, blir de trinitetsteologiske referansene uklare. Når man taler om "Gud", er det uklart om man henvender seg til den treenige Gud eller til den første person i guddommen. Dette er et viktig punkt som må bearbeides grundig i materialet. MKR vil imidlertid støtte bruk av flere gudsmetaforer, også eksplisitt feminine, ved siden av å ivareta det trinitariske Fader, Sønn og Hellig Ånd. Men MKR er kritisk til en konsekvent omskrivning av Treenigheten gjennom innskrenkende, funksjonstildelende attributter (som "skaperen, frigjøreren, livgiveren"). Det vises i denne sammenheng til det som er skrevet om "Trinitarisk gudsforståelse" i nr.5 i MKRs profilnotat.

Er dere enige eller uenige i den måten Forslaget har løst behovet for bønn i gudstjenestens samlingsdel på?

MKR er enig i mesteparten av Forslagets samlingsdel. Men i forhold til spørsmålet om syndsbejknelse ønsker MKR at samlingsbønnene på en tydeligere måte ivaretar denne funksjonen enn det som Forslaget legger opp til. Vi viser her til punkt 130 og det som er skrevet om "Synd og menneskesyn" i nr. 4. Når det gjelder kollektbønnen, er det gode økumeniske grunner til å ivareta tradisjonen med en bønn for dagen, uten nødvendigvis å videreføre ordlyden i dagens kollektbønner. En bønn for dagen kan med fordel danne første ledd i forbønnen. Den kan utformes etter et visst gjenkjennelig mønster, og formuleres innholdsmessig som en oppfølging i tro og liv av dagens hovedbudskap (i tekster og preken).

MKR hadde gjerne sett at samlingsbønnene tydeligere aksentuerte at gudstjenesten er samling om evangeliets hendelse, slik den kommer oss i møte i dagens tekster og kirkeårets begivenheter. Det ville gjøre Gud som handlende i gudstjenestefeiringen tydeligere. Forventning må skapes om hva som er Guds tiltale til oss som samles til gudstjeneste i dag.

Gi eventuelle kommentarer om antallet lesninger:

Fleksibiliteten forutsetter at man opererer med flere typer gudstjenester (utskrevne ordninger). Det er ikke ønskelig med fleksibilitet i antall lesninger i høymessen.

Generelt: MKR støtter i hovedsak Forslagets endringer i Ordets del, men ønsker at det som hovedregel skal inngå en salme mellom prekenen og trosbejknelsen. Dette er en innarbeidet plassering i andre kirker, og begynner også å bli en innarbeidet plassering i flere menigheter i Dnk. I forhold til Forslaget er MKR kritisk til at salmen etter prekenen foreslås tatt ut. Det vil skape en uheldig tett kobling mellom preken og trosbejknelsen.

Vi viser her til MKRs profildokument og det som er skrevet om "Plassering av prekentekest og trosbejknelse" i nr.6

Bibelsk salme / Dagens salme / Det totale antall salmer

Generelt mener MKR at det er viktig at ikke salmesangen svekkes i den nye gudstjenesteordningen. Men å endre en ordinær salme til en bibelsk salme vil ikke være en svekking av salmesangen i gudstjenesten. Tvert imot vil det være en berikende variasjon både i bibelsk og økumenisk perspektiv. Det er likevel klokt, som det fremgår i Forslaget, å gi mulighet for fritt valg av salme. Det bør ikke gis mulighet for å lese bibelsk salme, kun synges.

Trosbekjennelsen er i Forslaget fast plassert etter prekenen, dersom det ikke er dåp. Deler dere Forslagets oppfatning om trosbekjennelsens plassering?

Ja, etter prekenen, men med en salme i mellom. Salmen blir det umiddelbare svaret på forkynnelsen, og trosbekjennelsen sammenfatter hele orddelen.

Forbønnsdelen er tenkt som en menighetsoppgave, og at presten utformer forbønnen i samarbeid med andre medliturger, eller delegerer til andre både mht utforming, ledelse og fremføring av den. Er dere enige eller uenige i dette prinsippet?

Dette er bra som et veiledende prinsipp. Men det må også aksepteres dersom presten leilighetsvis utformer forbønnen alene. Det bør også kunne være en løsning at det samarbeides om forbønnes form og innhold for en periode ad gangen, og at prest (eller diakon) gis som oppgave å formulere bønneleddene til den enkelte søndag.

Er dere enige eller uenige i at nattverdfeiringen skal være en fast del av menighetens hovedgudstjeneste?

Nattverden er fast del av en høymesse eller annen messe. Ellers ikke.

[Kommentarer vedrørende etterkonsekrasjon:]

Forslaget foreskriver praksis med etterkonsekrasjon. Dette har det vært ulik praksis for, og ulike oppfatninger om, i vår kirke. MKR støtter en enhetlig praksis på dette feltet, i tråd med forslaget. Det har ikke med magi å gjøre, men en klargjøring av at elementene som skal brukes i nattverden er satt tydelig frem for formålet (og ikke bare oppbevares i en boks, om enn plassert på alteret) skal være tilstede når nattverdmåltidet innstiftes. Prester bør imidlertid oppfordres til – om mulig – å unngå at dette blir nødvendig, ved å sørge for å konsekkrere tilstrekkelig i utgangspunktet. Det bør samtidig oppmuntres til at resterende brød og vin som er konsekkrert også blir konsumert, for å unngå usikkerhet om hvordan vår kirke behandler det som i kirkens tro er gitt menigheten som Jesu kropp og Jesu blod. Gjenværende vin kan, etter gammel skikk hos oss, også helles på vigslet jord.

Mener dere at Forslagets utvalg av nattverdbønner er tilfredsstillende?

De 5 nattverdbønnene (A, E, F, G og H) som skal kombineres med kirkeårsbestemte prefasjoner bør settes opp samlet og på en slik måte at det klart fremgår at de er ment å bygges sammen med kirkeårets ulike prefasjoner.

Er det temaer dere ønsker sterkere / svakere fokusert i nattverdbønnene?

Det er viktig at epiklesen blir klar og tydelig. I alle nattverdbønnene bør epiklesen lyde: "Send din Ånd over oss og disse dine gaver..." i tråd med nåværende ordning II,2 for Nattverd-gudstjeneste utenom høymessen, og i tråd med veiledningen til egenformulert nattverdbønn, alternativ H.

Gi eventuelt en teologisk vurdering av nattverdbønnene:

B: Dette alternativet er teologisk uklart. Formuleringen at Jesus "endte sitt liv ved å strekke ut sine hender på korsets tre" sier for lite. Og den påfølgende formuleringen at "Slik utslettet han døden..." sier for mye tatt i betraktning menneskers livsvilkår i verden.

G: Dette alternativet er teologisk uklart. Formuleringen at Jesus "endte sitt liv ved å strekke ut sine hender på korsets tre" sier for lite. Og den påfølgende formuleringen at "Slik utslettet han døden..." sier for mye tatt i betraktning menneskers livsvilkår i verden.

H: Det bør understrekes at egenformulert nattverdbønn bare skal benyttes unntaksvis.

Gi eventuelle synspunkter mht språket i nattverdbønnene:

Språket er gjennomgående godt i nattverdmaterialiet. Men MKR har følgende kommentarer:

- I prefasjonene er betegnelsen ”Faderen” blitt borte. Dette er forståelig ut fra ønsket om et mest mulig kjønnsnøytralt språk, men fører til en uklar trinitetsteologi (se punkt 110 c). Når man bare taler om ”Gud”, er det ikke uten videre klart at man henvender seg til den første person i guddommen.
- I utdelingsordene er ”dette er...” forsvunnet som alternativ, noe som kan oppfattes som en svekkelse av tanken om realpresensen. ”Dette er...” gjengir dessuten ordlyden i verba. MKR mener dette bør beholdes som et alternativ. – dette punktet flyttes til punkt 126
- Alle prefasjonene avsluttes med nevning av Guds menighet i himmelen og på jorden. Her kan med fordel ett eller to alternativer variere med ”sammen med de troende på alle steder og til alle tider”.

Bør intinksjon ikke lenger forbeholdes store alterganger, men likestilles med bruk av særkalk ved distribusjon av vin?

Det bør gis veiledning om når de forskjellige formene er hensiktsmessige. Det er uklart om utdeling er ment å kunne skje både knelende (ved nattverdringen) og ambulerende i samme gudstjeneste. Dette bør klarlegges. MKR har ikke noe spesielt syn her. Det samme gjelder eventuell bruk av nattverdringen til meditasjon dersom utdelingen skjer stående.

DÅPSLITURGIEN

Er dere enige eller uenige i at de skapelsesteologiske momenter bør styrkes i en ny dåpsliturgi?

Forslaget trenger mer arbeid på dette området:

- Av de fire inngangsordene under mottakelsen er det bare det første som nevner skapelsen. Dette må endres, slik at alle har en slik referanse. Eventuelt kan en kutte ut de tre siste, siden de ikke tilfører noe vesentlig nytt sammenlignet med det første.
- De tre alternative bønnene under mottakelsen er alle for summariske til å uttrykke det skapelsesteologiske perspektivet på en god måte i forhold til det sakramentale. ”Takk for livet du gir” er en uklar formulering. Alle tre bønnene har lignende iboende uklarheter, og må revideres grundig.
- Skapelsesteologien og forståelsen av mennesket som syndig finnes på forskjellige steder i liturgien. Men der mennesket omtales som skapt, nevnes ikke synden, og der synden nevnes finnes ikke skapelsesmotivet. Det skapelsesteologiske (bekreftelsen) og menneskets posisjon under syndens og dødens vilkår kunne med fordel vært holdt tettere sammen. Dette et klassisk luthersk anliggende.
- Det skapelsesteologiske elementet i omsorgen for barnet er ikke sterkt nok fremme som en del av fadderrollen.

Hva slags helhetsvurdering vil dere gi av forslaget, sammenliknet med den nåværende dåpsliturgi?

Forslaget er bedre på flere punkter. Takken for barnet og god skapelsesteologi er helt nødvendige forbedringer i vår tid. "Kirke" er bedre "troende menighet" osv. Men takken for barnet kunne være enda sterkere. "Takk for gåva du har gjeve oss" er ganske utydelig.

MKR vil dessuten sterkt anbefale at dåpsmotivene fra Rom 6 blir gjort klarere til stede i dåpsliturgien, dvs. at dåpen sterkere tenkes som en avbildning av Jesu død og oppstandelse. Dette ville også gi et klarer fokus på selve dåpshandlingen og mindre på vannet som element. Dette er i seg selv ønskelig. I vårt nåværende rituale er frelsen i stor grad løsrevet fra skapelsen. Dåpsliturgien framhever en negativ antropologi. Menneskets syndighet bestemmes uten relasjon til skapelse. Denne diskontinuiteten mellom skapelse og frelse ved den nåværende dåpsliturgi er problematisk.

MKR ber om at det arbeides videre med forslaget for at skapelse, dåpens nødvendighet og dåpens frelse skal komme sakssvarende og relevant til uttrykk i dåpsliturgien som helhet.

Gi en vurdering av takkebønnenes innholdselementer og språklige bærekraft:

Takkebønnene er innholdsmessig og språklig svake.

Nye tekstforslag er tatt med, ut fra den begrunnelse at dåpsliturgien skal kunne brukes ved dåp av mennesker i alle aldre. Gi en vurdering vedrørende tekstforslagene:

Romerne 6 bør definitivt være en av de utskrevne tekstene.

Dåpsliturgien andre del vektlegger dåpen som frelsesformidling. Kommer dette tydelig nok fram i Forslaget?

Frelsesmotivet er generelt for svakt i Forslaget.

Kommer det tydelig fram hvorfor dåpen er nødvendig?

Forslaget er generelt ganske tynt på dåpsteologi i klassisk forstand. At det med rette innføres vesentlig mer skapelsesteologi og takksigelse for barnet burde ikke skje på bekostning av fylldigheten i den måten dåpens mening, dvs. foreningen med Kristus, kommer til uttrykk. Gode formuleringer om frelsen kan være til stor hjelp i så måte.

Uttrykker forslaget på tilstrekkelig måte sammenhengen mellom dåpen og troen?

Troen som gitt i dåpen, dvs. troen som gave er ikke direkte aksentuert. Det er viktig at dåpen fremstår som rent evangelium, at det ikke blir satt betingelser.

Forslaget legger til rette for tre ulikt formulerte bønner ved døpefonten. Mener dere at det er en fordel at det finnes ulike alternativer for denne bønner?

I alle bønnevariantene ber en til Gud om at vannet skal bli en nådens kilde. Forslaget synes nærmest å forutsette en innvielse eller forvandling av vannet, som har liten tradisjon i luthersk dåpsforståelse. En slags parallell mellom elementene i nattverden og vannet i dåpen kan virke avsporende. Nattverdteologien har en helt annen oppbygning enn dåpsteologien. Det er også grunn til å påpeke at det kristologiske innholdet er langt bredere ivaretatt i nattverdritualet enn i dåpsritualet.

La oss også nevne her vedr. innledningen til forsakelsen og troen: Syndens og dødens vilkår er en god formulering. Men det må samtidig nevnes at forståelsen av synd som noe iboende og som skyld kan bli svekket til fordel for forståelsen av synd som vilkår/omstendigheter. En

god mulighet vil være å tilføye "den korsfestede og.." før oppstandne Kristus. Da henspilles det tydeligere på Rom. 6 og enhet med Kristus i både død og oppstandelse.

Spørsmålets andre del har gjennomgått en nøye drøfting, se Dåpsliturgien s 9-10. Det er endret fra "...og oppdras i den kristne forsakelse og tro" (1977) til følgende formulering: "...bli opplært til et liv i den kristne tro" . Er dere enige eller uenige i denne endringen?

Enige hva formuleringen angår. Et viktig spørsmål er like fullt om det er riktig å ta med spørsmålet om opplæring her ved døpefonten. Følgespørsmålet kan leses slik at evangeliet svekkes ved at det spørres om en dobbel betingelsen: dåp og opplæring. Behovet for dåpsopplæring springer ut av utviklingsmønsteret i en normal menneskelig livssyklus, og ikke av noe mangelfullt ved det som gis i dåpen. På denne bakgrunn kan det hevdes at spørsmålet om opplæring bør ligge til liturgiens tredje del: Livet i dåpen.

Korstegningen er i Forslaget plassert før dåpen, slik som nåværende ordning. Her står den som en reminisens av primsigningen, altså den første korstegningen ved innledningen til katekumenatet. Er dere enige eller uenige i denne plasseringen?

Ja. Men det bør vurderes seriøst om salving kan anføres i rubrikken som en mulighet. Dette kan ha stor økumenisk betydning, særlig i forhold til de ortodokse kirkene.

Gjennom fokus på dåpen som tilhørighet skal det uttrykkes at dåpen knytter oss til fellesskapet med Kristus og kirken til livslang etterfølgelse. Kommer dette tydelig nok fram i Forslaget?

Ja, tilhørigheten til kirken kommer på ett vis godt fram, men en del formuleringer åpner for en forståelse der barnet blir gjort til objekt i den kirken barnet er døpt inn i.

MKR mener det er vesentlig at barnet som døpes er selvstendig subjekt i sitt eget dåpsliv, og ikke kan forståes kun som et objekt for opplæring. I sitt dåpsliv trenger barnet følgesvenner, omsorg opplevelse og opplæring. Her er det igjen viktig at dynamikken mellom skapelse og frelse blir fruktbart uttrykt. Dette har med en velfundert barneteologi å gjøre.

Ord til faddere, foreldre og menighet: Har dette leddet fått et egnet uttrykk for det ansvaret disse gruppene har, slik det nå er formulert?

Fadderansvaret er ganske ensidig forstått i spesifikt kristelige kategorier. I tillegg kunne her den allmenne omsorg vært tydeligere ivaretatt ut fra skapelsesteologiske perspektiver.

Hvordan vurderer dere liturgiens vektlegging av takken for det skapte livet i forhold til dåpens frelsende betydning?

Det kan hevdes at Forslaget etterlater en usikkerhet om dåpens nødvendighet. Dette har sammenheng med et avsvakket uttrykk for barnets doble bestemmelse som både skapt og synder. (Til syndsforståelse og antropologi i Høringsforslaget som helhet, se 130). At troen gis av Gud i dåpen er essensielt. Det er et vesentlig teologisk poeng at troen grunnleggende sett ikke tilegnes ved opplæring, men gis av Gud.

MKR er positiv til vektlegging av takken, men ser behov for en videre arbeid med dynamikken mellom skapelse og frelse i dåpsliturgien som helhet

Hvordan vurderer dere liturgiens språklige uttrykkskraft og slitestyrke?

Liturgiens innholdsmessige svakheter reflekteres også i språket, og bidrar til manglende slitestyrke.